

KIRÁLY EDIT

In memoriam Wendelin Schmidt-Dengler

Vonást keresek rajta. A tekintélyes ember. A vicces? A nagyharagú. A páratlanul művelt. Ez volt? Ilyen lett volna Schmidt-Dengler? Nekem tanár úr – volt. Csak-hogy olyan, akihez nem iskolát képzelt az ember, hanem publikumot. Akiből fogalmat alkothat, ki-ki magának, a tanár lehetséges másféle dimenzióiról. Régi vágású, tekintélyes, vicces, nagy haragú és páratlanul művelt. Ez már félig-meddig ül. Ilyenkor az ember, feltéve hogy kíváncsi természetű, hipp-hopp felkerekedik és megy Bécsbe tanárnézőbe.

Én Budapesten hallottam először, akkor, amikor már rég nem voltam hallgató, s csak arra emlékszem, hogy meglepődöm. Valaki azt mondta utána: tűzijáték. Pontosítanám: igazi akusztikus káprázat volt. De hogy megnyerő lett volna? Nem mondanám. Túlságosan feszélyeztek a jelentékenység külső jegyei, amelyek körülvették, az osztrák lektorok alkotta uszály és szerény viszonyaink feszes vigyázzba állása. Ott motozott a kétely, hogy nem túl pazar, nem túl nagyszabású-e ez így hétfőn 9 és 10 óra között a nyolcas előadásban. Vajon jól vannak-e terítve az erőforrások? Nem túl robbanékonyak azok az explozívák? Aztán úgy intéztem, hogy legyen kedden és szerdán is – Schmidt-Dengler.

Nem tudom, hogy csinálta, de jelenlétében az emberek pillanatok alatt felfedezték magukban a tehetséget, hogy szájtátva hallgassák. Könnyedén és szellemesen lehetett körülötte közönséget játszani. Pedig (elhatároztam, hogy ezt sem hagyom ki) nem volt nagy teoretikus vagy a materiával évekig bíbelődő tudós, még kevésbé a kurrens tudományos fogalmi tár bajnoka. S ezzel nem azt szeretném sugallni, hogy: jobb is, ha nem volt. Inkább, hogy: valami mást tudott. Csodálatos érzéke volt a részletekhez, ténydarabkákhoz, s remek emlékezőtehetségének hála roppant mulatságosan tudta ezeket egymásba rendezni és folyamatos verbális performanszának elemeivé alakítani. Az ő előadásában az irodalom sokféle szemszögből érzékelhető valóságossággal bírt, s egyetlen más germanista sem jut eszembe, aki ilyen biztonsággal mozgott volna a kritikus, az irodalomnépszerűsítő, az írók támogatója, a klasszikus szövegeket kiadó szerkesztő, a kéziratokra vadászó archiváriusz, az egyetemi ember és a tudománypolitikai potentát szerepei között. Bizonyára voltak ennek a sokszínűségnek árnyoldalai. Ami-

* Wendelin Schmidt-Dengler (1942-2008) egyetemi tanár, az Osztrák Irodalmi Archivum vezetője, számos magyar Franz Werfel-ösztöndijas mentora volt.

kor ösztöndíjasként Bécsben jártam, s némely reggelen az újságban cikkével találkoztam, a rádióban a hangjával, majd az egyetemen vele magával, sokszor nem tudtam szabadulni a kísérteties kérdéstől, hogy „Úristen, hány Schmidt-Dengler van?”. Mégsem vagyok benne biztos, hogy nem éppen ez adta-e a különösségét. Az aprózódás erősen összefüggött a formátummal. A sokféle szerep együtt alkotta meg az irodalomról való beszéd nagyvonalú terét. Ezért gondolom, hogy bármennyire is sikerfinek számított, volt benne valami donquijote-os. Az irodalomról való beszéd utóbbi évtizedekben tapasztalható elképesztő technicizálódásával szemben ő a megformáltságot képviselte, a számtalan határvonal szabdalta irodalomtudományi szegmentumokkal ellentétben az irodalom és az irodalomról szóló beszéd közötti átjárhatóságot. Keringtek hírek, hogy benyújtottak hozzá dialógus formában írt disszertációkat, meg hogy egy neves író is szeretett volna a tanársegédje lenni. Róla szinte minden hihető volt. Egyszerre volt távolságtartó és heves, jelenítette meg az egyetemi intézmény tekintélyét (egyések szerint: maga volt az intézmény) és forgatta föl az intézmény dögunalmát.

De kereknek gondolni nehéz, a törések, úgy tűnik, többet mondanak.